

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПРИДБАННЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РУМУНІЄЮ

У роботі проаналізовано стан та перспективи розвитку експортно-імпортних відносин між Україною та Румунією, визначено рівень впливу на них фінансово-економічної кризи, здійснено порівняння з іншими країнами ЄС.

В работе анализируется состояние и перспективы развития экспортно-импортных отношений между Украиной и Румынией, определен уровень влияния на них финансово-экономического кризиса, осуществлено сравнение с другими странами ЕС.

In-process the analysed state and prospects of development of export-import relations is between Ukraine and Romania, certain level of influence on them of finansovo-ekonomichnoy crisis, comparing to other countries of ES is carried out.

Ключові слова: експортно-імпортні відносини, міжнародна торгівля, фінансово-економічна криза, зовнішня торгівля товарами, зовнішня торгівля послугами, моделювання, тренд, міжнародний ринок товарів та послуг, зовнішньоекономічні операції.

Наявність ефективної системи зовнішньої торгівлі є визначальною умовою входження України в світогосподарський простір. Саме торговельна діяльність є визначальним чинником успішного розвитку країни, оскільки сприяє поширенню інновацій, веденню наукомісткого виробництва та дозволяє створити дієздатну ринкову інфраструктуру.

На рівень розвитку зовнішньої торгівлі України впливає безліч факторів. Зокрема, через значний рівень відкритості та одночасної уразливості національної економіки, дедалі більшої ваги набуває фактор дії світової фінансово-економічної кризи.

Визначити ефективність та раціональність даної системи можна через дослідження існуючих темпів та обсягів експортно-імпортних операцій.

Саме цей факт визначає необхідність дослідження сучасних тенденцій торгівлі між Україною та Румунією та знаходження можливостей щодо їх подальшого розвитку в складних умовах сьогодення.

Окремі аспекти міжнародної торговельної діяльності та формування транскордонних ринків відображені у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток досліджень в даному напрямку здійснили: М.Долішній, Н.Мікула, А.Мокій, І.Школа, Н.Павліха, В.Євдокименко та ін.

Проаналізуємо розвиток експортно-імпортних операцій з придбання товарів та послуг в останні 8 років між Україною та Румунією порівняно з іншими країнами ЄС.

Загалом для ЄС та переважної більшості його учасників до 2008 року спостерігалось зростання експорту та імпорту як товарів, так і послуг, причому темпи зростання імпорту були значними. А по деяких країнах темпи імпорту суттєво перевищували темпи зростання експорту. Так, у 2008 році обсяги імпорту товарів з країн ЄС зросли у порівнянні з обсягами 2004 року у 3 рази, в той же час, як експорт товарів збільшився тільки в 1,6 рази. Обсяги імпорту послуг зросли у 4,3 рази, їх експорту – у 2,6 рази. Зростання обсягів імпорту товарів у

2008 році, порівняно з 2004, відбулося з усіх 27 країн ЄС, послуг – з 25 країн. Зростання обсягів експорту українських товарів у 2008 році, порівняно з 2004 відбулося в 22 країни, послуг – у 25 країн.

Ще відчутніша нерівномірність темпів зростання між експортом та імпортом проявилася у зовнішньоекономічних операціях України з Румунією. У 2005 році порівняно з 2004 роком відбулося зменшення на третину обсягів експорту товарів. Хоча у наступні три роки було певне пожвавлення торгівлі, рівень експортованої до Румунії продукції у 2008 році становив тільки 91,7% до обсягів 2004 року. В той же час, обсяги імпорту румунських товарів зростали щороку у 1,5–2,3 рази, і в 2008 році їх було ввезено на суму, що майже у 12 раз перевищувала рівень 2004 року.

Дуже схожа тенденція спостерігалася на ринку послуг. Після зменшення їх експорту у 2005 році у наступні три роки спостерігався приріст. У 2008 році послуг було надано румунській стороні на 29,8 млн.дол.США, що у 3,1 раза більше, ніж у 2004 році. Імпорт послуг розвивався активніше, у 2008 році обсяг отриманих послуг був у 8,7 рази більший за обсяг 2004 року, а Україна отримала негативне сальдо в операціях з Румунією по послугах.

Фінансова криза, що розпочалася восени 2008 року, суттєво вплинула на усі зовнішньоекономічні операції. За 2009 рік, порівняно з попереднім роком, зменшилися з майже усіма країнами ЄС: обсяги експорту товарів – на 14-85% (крім Португалії), обсяги імпорту товарів – на 3-59% (крім Мальти), обсяги експорту послуг – на 4-52% (крім Люксембургу та Мальти), обсяги імпорту послуг – 3-83% (крім Кіпру, Латвії, Люксембургу та Франції). Вартість експортованих товарів у 2009 році 13 країн ЄС не досягли рівня 2004 року, по послугах таких країн три.

Вищеописані процеси у 2009 році характерні і для зовнішньоекономічних стосунків України з Румунією. Рівень експортних операцій як на ринку товарів, так і на ринку послуг, порівняно з попереднім роком зменшився у 2,1 раза, товарів було імпортовано в Україну з Румунії у 2,4 раза менше, послуг – в 1,4 раза менше.

У 2004 році обсяги експорту товарів з України у Румунію становили 731,7 млн. дол. США, обсяги імпорту румунських товарів – 91,2 млн. дол. США. Тобто з Румунією складалося позитивне торговельне сальдо (640,5 млн. дол. США) з високим рівнем коефіцієнту покриття імпорту експортом – 8,0. Краще торговельне сальдо було тільки з Італією (440,8 млн. дол. США), а кращий коефіцієнт покриття імпорту експортом – тільки в операціях з Кіпром (43,2). Румунія належала до країн ЄС з вищим за середній обсягом експорту товарів (в 1,8 рази) та із значно нижчим за середній обсягом імпорту товарів (майже в 4 рази). Про це свідчить і питома вага Румунії серед країн ЄС: за експортом – 6,6%, за імпортом – 1%.

Проте вищеописана динаміка змінила позиціонування Румунії серед країн ЄС. Починаючи з 2007 року, торговельний товарний баланс з цією країною став негативним. У 2008 році операції з нею за обсягами вийшли точно на середній по ЄС рівень за експортом (питома вага – 3,7%) та перевищили середній рівень за імпортом (питома вага – 4,1%).

Питома частка обсягів зовнішньоекономічної торгівлі послугами з Румунією

була та залишається низькою – в межах 0,3-0,8%. Позитивна динаміка операцій з 2005 по 2008 роки відбувалася на фоні загального пошвавлення і не вплинула на позиціонування Румунії, як країни з низьким зовнішньоторговельним оборотом на ринку послуг.

Якщо проаналізувати тенденції на зовнішньоторговельному ринку України з країнами ЄС, то у більшості випадків можна помітити загальний поступальний (лінійний) тренд до 2008 року. Для торгівлі з Румунією він очевидний в експорті товарів та послуг – з 2005 року, імпорту товарів – з 2004 року, в імпорту послуг з 2004 року він навіть наближається до експоненціального (рис. 1–2). Побудова лінійних регресійних (трендових) моделей у таких випадках, з одного боку, давала б великий рівень адекватності для минулих періодів, з іншого – не враховувала б ефект насичення ринку та можливу зміну ситуації.

Власне, ці форс-мажорні обставини таки мали місце. Криза 2008 року різко змінила тенденції. Проте якраз для такого випадку лінійна модель, побудована на основі даних як докризового періоду, так і кризового, може бути найбільш прийнятною. Адже така модель здійснює згладжування крайніх даних – піку 2008 року та впадини 2009 року, враховує потенціал ринку, тенденцію до поступової посткризової стабілізації та виходу на втрачені позиції. За такою моделлю можуть бути прогнозовані найбільш вірогідні значення обсягів торговельних операцій.

Враховуючи викладені вище висновки, побудуємо математичні трендові моделі для обсягів торгівлі між Україною та Румунією.

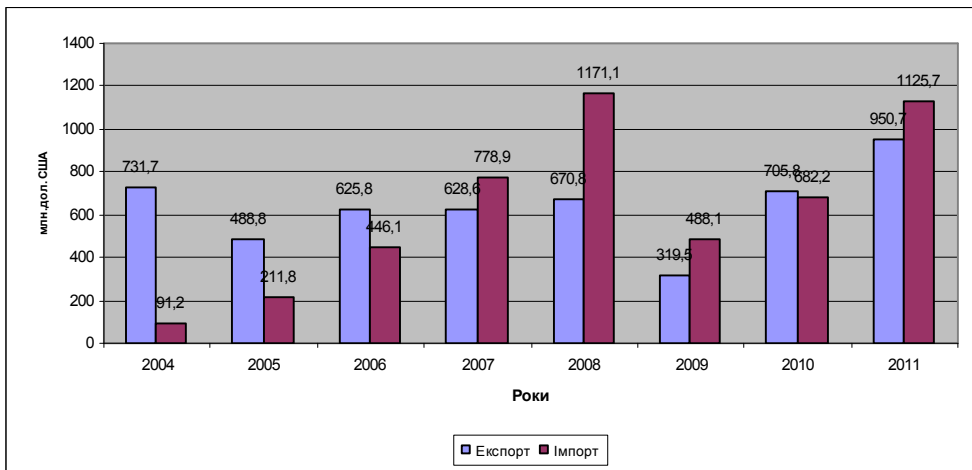

Рис. 1. Обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Румунією у 2004-2011 рр., млн. дол. США

Математичну модель для обсягів експорту та імпорту послуг до/з Румунії можна побудувати у вигляді лінійного тренду на основі даних 2004–2009 років:

$$E_p = (T - 2003) * 2,6 + 7,6,$$

$$I_p = (T - 2003) * 5,1 - 5,$$

де E_p – обсяг експорту послуг до Румунії у млн. дол. США, I_p – обсяг імпорту послуг у млн. дол. США, T – рік.

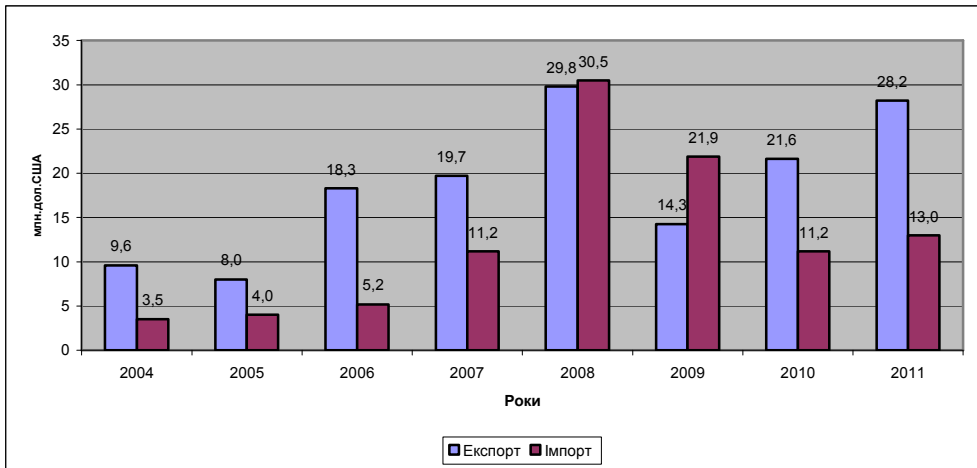

Рис. 2. Обсяги зовнішньої торгівлі послугами України з Румунією у 2004-2011 рр., млн. дол. США

Аналізуючи моделі, бачимо, що впродовж 2004–2009 років у середньому обсяги експорту послуг українських підприємств та імпорту послуг румунських фірм зростали відповідно на 2,6 млн. та 5,1 млн. дол. США. Такі щорічні прирости за значенням подібні: по експорту – до приростів обсягів послуг резидентам Болгарії (щорічний приріст – 2,2 млн. дол. США) та Іспанії (2,9 млн. дол. США); по імпорту – до приростів обсягів послуг фірм Фінляндії (щорічний приріст – 5,7 млн. дол. США). Загалом лінійний тренд для імпорту послуг з Румунії є дуже подібним до аналогічної моделі для імпорту послуг з Фінляндії.

На основі моделі можна зробити прогнози на наступні роки. Можна з певною вірогідністю стверджувати, що за підсумками 2010 року Україна експортує послуг до Румунії на суму, яка буде близькою до 25,6 млн. дол. США. Цей прогноз збігається зі значенням прогнозу (побудованому за аналогічною лінійною трендовою моделлю) експорту послуг до Люксембургу. За цією моделлю, обсяг надання послуг румунськими фірмами вітчизняним у 2010 році становитиме 30,5 млн. дол. США, що може бути близьким до обсягів, наданих резидентами Словаччини (29,6 млн. дол. США), Болгарії (31,7 млн. дол. США), Данії (34 млн. дол. США) та, згаданої вище, Фінляндії (35,1 млн. дол. США).

До 2011 року обсяги експортованих послуг до Румунії можуть збільшитися до 28,2 млн. дол. США, що може бути близьким до обсягів послуг, наданих фірмам Люксембургу (30,8 млн. дол. США) та Угорщини (24,7 млн. дол. США). Прогнозується, що у 2011 році румунські підприємства нададуть українським підприємствам послуг на суму 35,5 млн. дол. США, і за цими обсягами Румунія залишатиметься найближче до перерахованих вище (для цієї транзакції) 4 країн.

Проведення в Україні та Польщі фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу позбавляє раціональності побудови прогнозів на 2012 рік, оскільки може радикально зрости мотивація вітчизняних контрагентів.

Математичну модель для обсягів імпорту товарів до Румунії також можна

побудувати у вигляді лінійного тренду на основі даних 2004–2009 років. Вона має вигляд:

$$I_t = (T - 2003) * 148,4 + 11,7,$$

де I_t – обсяг імпорту товарів у млн. дол. США, T – рік.

Бачимо, що за цією моделлю впродовж 2004–2009 років у середньому обсяги імпорту румунських товарів до України зростали на 148,4 млн. дол. США. Такий щорічний приріст за значенням подібний до приростів товарів з Нідерландів (щорічний приріст – 125,3 млн. дол. США) та Італії (166,5 млн. дол. США).

На основі моделі можна з певною вірогідністю стверджувати, що за підсумками 2010 року Україна імпортує товарів з Румунії на суму, яка буде близькою до 1050,7 млн. дол. США. Цей прогноз є близьким до значень прогнозів імпорту з інших країн ЄС – Австрії (960,5 млн. дол. США), Нідерландів (1153,1 млн. дол. США), Великобританії (1156,1 млн. дол. США).

До 2011 року обсяги товарного імпорту з Румунії можуть збільшитися до 1199,2 млн. дол. США. Аналогічні тренди показують, що з Австрії до нас надійде товарів на 1053,9 млн. дол. США, Великобританії – на 1275,5 млн. дол. США, Нідерландів – на 1278,4 млн. дол. США.

Для побудови прогнозів експорту товарів з України до Румунії на 2010–2011 роки скористаємося такими міркуваннями. У 2005 році їх обсяги становили 488,8 млн. дол. США, з 2005 по 2008 рік прослідковується поступальне, близьке до лінійного зростання. Раціонально було б накласти параметри цього тренду на показник 2009 року як початковий. Лінійна модель для 2005–2008 років має коефіцієнт 54,9. Тобто, для одержання прогнозу на 2010 рік можна до обсягів експорту 2009 року (319,5 млн. дол. США) додати цю величину.

Отже, можна прогнозувати, що за підсумками 2010 року експорт товарів з України до Румунії становитиме 374,4 млн. дол. США, за підсумками 2011 року – 429,3 млн. дол. США, що приблизно на рівні торгівлі з Бельгією, Австрією, Великобританією та Чеською Республікою.

Підсумовуючи вищевикладений аналіз, можна сформулювати такі висновки. Тенденції експортно-імпортних операцій між Україною та Румунією останні 6 років корелюються із загальним розвитком міжнародних операцій на ринку товарів і послуг між Україною та країнами ЄС. Це стосується інтенсифікації операцій до 2008 року та різке їх зменшення у 2009 році відносно попереднього року.

Проте міжнародні торговельні операції України з її південно-західним сусідом має свої особливості. На ринку товарів надзвичайно швидкий розвиток імпорту румунських товарів не супроводжувався відчутною позитивною тенденцією щодо експорту української продукції. Тому значне позитивне торговельне сальдо для України у 2004 році дуже швидко змінилося на негативне. Останній факт, на жаль, характерний і для торгівлі товарами між Україною та країнами ЄС загалом.

Розвиток міжнародної торгівлі послугами між Україною та Румунією більш подібний до загальноєвропейських тенденцій: до 2008 року – бурний розвиток з більшими приростами по імпорту послуг в Україну, а вплив кризи менш відчутний. Проте Україна все таки зберегла у торгівлі послугами з країнами ЄС позитивне сальдо, в той час як з Румунією цей баланс є негативним з 2008 року.

Результати прогнозування рівня міжнародної торгівлі на основі існуючих трендів вказують, що без зміни зовнішньоекономічної політики міжнародне торговельне сальдо між Україною та Румунією й надалі буде погіршуватися, наприклад, на ринку товарів – з –168,6 млн. дол. США у 2009 році до можливих – 676,3 млн. дол. США у 2010 році та –770 млн. дол. США у 2011 році.

Існує висока вірогідність, що імпорт послуг з Румунії до України за результатами діяльності у 2010 році може досягнути рівня 2008 року, а експорт послуг з України до Румунії у 2011 році тільки наблизатиметься до обсягів 2008 року.

Порівнюючи прогнозні величини з обсягами 2008 року, можна припускати, що імпорт румунських товарів досягне таких значень у 2011 році. Для відновлення рівня 2008 року за експортом товарів у Румунію потрібно значно більше часу.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 2. – С. 5-14.
3. Мікула Н.А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Батченко Л.В. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика сучасного менеджменту / Батченко Л. В., Дроздова Г. М., Дятлова В. В. – Донецьк: Норд-Прес, 2005. – 244 с.